

Dagens frågor

Kommunernas uppgifter

Skomakare, bli vid din läst, heter det, men det förefaller tyvärr som om det talesättet är okänt i de flesta kommuner.

En forskare vid ekonomiska institutionen vid Linköpings universitet, Christer Olofsson, har undersökt hur kommunala industriutvecklingsbolag fungerar. De resultat han kommer fram till är inte uppmanande.

Under 1981/82 tillförde kommunerna drygt 80 miljoner kr till 96 kommunala bolag och stiftelser med industriutvecklande uppgifter. I realiteten var beloppen dock betydligt högre, bl a på grund av ränte- och amorteringsfria lån från kommunerna som inte ingick i undersökningen. Dessutom gick det inte att få fram hur mycket kommunerna satsat på fastighetsaffärer för att bistå näringslivet. Så mycket är likväl känt sedan tidigare som att det rör sig om avsevärda summor.

Enligt studien har 70 procent av landets kommuner aktiebolag eller stiftelse för den verksamhet som rör näringslivet. Men det förekommer också att kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige sköter de sakerna själva tillsammans med särskilda tjänstemän.

Vad blir då effekterna av de här aktiviteterna? Jo, ju mera renodlat bolagens och stiftelsernas åtgärder inriktas på näringslivet, desto sämre blir det ekonomiska resultatet för dem. Ibland handlar det om stora insatser av skattebetalarnas pengar. Örebro Kommuns Industribyggnadsbolag AB med 6,2 miljoner kr i förlust fick exempelvis 6,85 miljoner kr i bidrag av kommunen.

Minst dåligt går det när kommunerna ägnar sig åt fastighetsförvaltning, men

ingenting säger ju att inte privata företag klarar de uppgifterna lika bra eller bättre. Vidare har vissa kommunala bolag borgensåtaganden som är så omfattande att de inte skulle kunna fortsätta verksamheten om de tvingades infria dem. Därför förutsätts i undersökningen att kommunerna lovat att täcka eventuella förluster.

Det är lätt att instämma i Christer Olofssons egna slutsatser: kommunalpolitikerna är inte speciellt lämpliga personer att slussa in pengar i företag. De riskerar ju ingenting för egen del och saknar ofta rätta kontakter för att kunna skaffa sig en realistisk bedömning av läget för ett företag. De tenderar också att ersätta affärsmissiga analyser med förhoppningar.

Det skulle otvivelaktigt vara värdefullt om kommunerna koncentrerade sig på de uppgifter som normalt tillkommer dem – de räcker mer än väl. Och i gengäld avstod från att låta skattemedel släpas bort på mer eller mindre olönsamma näringslivsprojekt.

Fel om aktieutdelning

Nyhetsprogrammet Dagens Eko är inte längre att lita på. I den ekonomiska rapporteringen kan numera vilka underligheter som helst släppas igenom. Ekoredaktionen gjorde sålunda i mars en egen undersökning av aktieutdelningen som gav en helt felaktig bild av verkligheten.

Mitt under avtalsförhandlingarna rapporterade Alice Petrén om hur aktieutdelningen hade ökat med 100 procent på två år medan lönerna bara hade stigit 33 procent. Eko-inslaget gavs mycket tyd-

ligt prägeln att aktieägarna gynnades mycket mer än de anställda. Dessutom antyddes med exempel från bankerna att de anställda skulle ha kunnat få många tiotusentals kronor i extra tillskott om aktieutdelningen i stället gavs ut i lön.

Sanningen bakom inslaget uppfattade nog inte många lyssnare. Men inledningsvis nämndes att Ekots uppgifter byggde på granskningen av ett tiotal företag. Genom att välja ut orepresentativa företag kan vad som helst bevisas – det måste väl ändå Eko-redaktionens ledning vara medveten om.

Att uppgifterna verkligen var orepresentativa måste Ekot ha kunnat misstänka. Veckan innan hade nämligen Näringslivets Ekonomifakta publicerat en sammanställning av utvecklingen av utdelningar och lönekostnader som visade att aktieutdelningen hade ökat 35 procent 1982–84 medan lönerna ökade 17 procent.

Detta gäller en kortsiktig jämförelse. På lång sikt – sedan 1965 – har aktieutdelningen ökat väsentligt långsammare än lönekostnaderna. Om aktieägarna och löntagarna under denna tid hade fått samma procentuella påslag skulle lönerna idag legat på en 40 procent lägre nivå än vad som nu är fallet. Men om detta sades ingenting i Eko-inslaget. Inte heller nämndes att aktieutdelningen i börsföretagen bara motsvarar ca 2 procent av deras lönekostnader.

Risk för monopol

Kollektivismen, även dess värsta avarter, är svår att driva tillbaka. Vad värre är, den tenderar också att breda ut sig på nya områden.

Kollektivanslutningen av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet torde dessbättre vara dödsdömd. Dels bestämmer sig allt fler fackliga organisationer för att träda ur partiet, dels är samtliga borgerliga partier eniga om att förbjuda systemet. Följaktligen behövs endast en ny ickesocialistisk majoritet i riksdagen för att kollektivanslutningen skall kunna avskaffas.

Ett annat obehagligt uttryck för kollektivism som dykt upp på senare tid är Folksams tecknande av obligatorisk, kollektiv hemförsäkring för de anslutna i Elektrikerförbundet. Försäkringsinspektionen har, naturligt nog, reagerat och värdjat till andra försäkringsbolag att avstå från sådana avtal innan frågan prövats. Dessutom uppdrog konkurrenterna Länsförsäkringar och Skandia åt SIFO att undersöka allmänhetens åsikt om obligatoriska, kollektiva försäkringar, initierade av facket. Det visade sig då att 71 procent av svenska folket säger nej till försäkringar av den typen, tillkomna på det sättet. Av LO-medlemmarna anser 67 procent att det är fel av facket att syssla med sådana aktiviteter.

Ja, det är fel av ett par principiellt betydelsefulla skäl.

Obligatoriska, kollektiva hemförsäkringar kan knappast sägas ligga inom de fackliga organisationernas naturliga verksamhetsområde. Det är likväl inte det enda exemplet på insatser i frågor som ligger utanför de rent fackliga. Olycksbådande är att tendenserna kan bli ännu mera markanta i framtiden. Det förefaller som om facket har en överkapacitet som man inte vet hur man skall använda. Den av socialdemokraterna in-

förda avdragsrätten för fackliga medlemsavgifter kan dessutom leda till rejält höjda medlemsavgifter de närmaste åren. Det skulle innebära att de fackliga organisationernas ekonomiska resurser ökade ännu mer.

Det är inte facket som skall ordna den enskildes hemförsäkringar. Det är en angelägenhet som han själv skall sköta.

Allvarligt är också att hemförsäkringar av det här slaget hos Folksam förrycker konkurrensen mellan försäkringsbolagen. Det är knappast någon tillfällighet att Elektrikerförbundet valt just det företag som sedan länge står socialdemokratin nära. Det medför att Folksam framdeles kan favoriseras på övriga bolags bekostnad, även om det inte förmår erbjuda bättre och billigare service. Tillåts den här utvecklingen fortgå kan Folksam förr eller senare tillskansa sig reell monopolställning i försäkringsbranschen.

Det lär inga försäkringstagare vara betjänta av, oavsett om de är fackligt anslutna eller inte.

Nygammal (s)-syn på facket

Till synes allt mer frustrerad jagar socialdemokratin en ny identitet. Den verklighet som mött efter regeringstillträdet är fylld av ekonomiska och allmänpolitiska problem. Nya lösningar måste prövas samtidigt som väljarna – inte minst de som representeras genom fackföreningsrörelsen – kräver att vallöftena infrias. Det skapas en politisk osäkerhet med oro och motsättningar som följd.

Somt utspelas inför öppen ridå. Rosornas krig och fackföreningspressens allt mer ohöjda utfall mot regeringen är ett par sådana exempel. Annat är mera svår-

fångat och avsätter mera svårtydda spår. Hit hör den socialdemokratiska riksdagsgruppens ibland lyckade försök att obstruera mot regeringskansliet. Hit hör också en ökande irritation mellan departementen. Det står även klart att Olof Palmes konfrontationspolitik och den från socialdemokratisk synpunkt politiskt sett så valhant skötta fondfrågan skapat förstämning inom stora socialdemokratiska väljargrupper.

Verkligheten har än en gång visat sig vara svårtämjd.

I sökandet efter en ny identitet lägger man på försök ut nya kurser. För det mesta rör det sig om kortsiktiga taktiska utspel. Det ges emellertid också exempel på mera allvarliga försök att ange en rörelseriktning. Det ligger något symboliskt – för att inte säga något patetiskt – i att det praktiskt taget samtidigt kommer ut två debattskrifter som går tillbaka till Per Albins folkhem; dels Anna Hedborgs och Rudolf Meidners "Folkhemsmodellen", dels John-Olle Perssons och Hans Hastes "Förnyelse i folkhemmet".

Kort och generaliserat skulle den förstnämnda kunna karakteriseras: Fortsatt färd med facket mot en korporativ framtid.

John-Olle Perssons och Hans Hastes lilla skrift är till bredden fylld av engagemang och krav på förnyelse. Efter att ha skaffat sig några sidors alibi genom en onyanserad och osaklig kritik av de borgerliga regeringarna och Gösta Bohmans synnerhet presenteras ett kortfattat program för en socialdemokratisk politisk förnyelse; en reformation med politiska förtecken som för tankarna till en annan reformator.

Du skall som politiker inte ha några

som delar makten med Dig. Vad är det?

Du måste sluta med den långa raden av eftergifter mot facket. Du måste sätta tjänstemännen på plats.

Du skall hedra effektivitet och enskilt initiativ. Vad är det?

Du måste förvalta pundet väl även om det är offentligt.

Du skall tjäna din nästa. Vad är det?

Den offentliga sektorn skall hjälpa och tjäna. Den offentliga sektorn är ej främst till för att skapa sysselsättning.

Det handlar om fackets roll och fackets ansvar och det handlar om en ny socialdemokratisk syn på den offentliga sektorn. Det står också klart att författarna ser ett samband mellan fackför-eningsrörelsen och utvecklingen mot en stor, föga effektiv, offentlig sektor.

Den effektivitet, den ökade avgiftsfinansiering och det behov av initiativ och entreprenöranda som de båda författarna efterlyser är viktiga element i den problemlösning som skall rädda och bevara välfärdsstaten. När andra kräver effektivitet och entreprenöranda för att inte säga avgiftsfinansiering – i synnerhet om de borgerliga gör det – då är det något helt annat. Då är det ren och skär spekulation.

Man skall givetvis bortse från dessa tydligen alltid nödvändiga men samtidigt så onödiga broderier. De skymmer inte det intressanta faktum att det växer fram en attityd inom socialdemokratien att facket skall syssla med fackliga frågor. Politikerna skall svara för att på demokratisk grund lösa samhällsproblemen.